

T167097

K 43262007 : สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม

คำสำคัญ : พระปฐมเจดีย์ / คติและสัญลักษณ์ / การออกแบบ

ทีระพัฒน์ ตำราญู : คติและสัญลักษณ์ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของพระปฐมเจดีย์ (CONCEPT AND SYMBOLISM IN THE ARCHITECTURAL DESIGN OF PHRA PATHOM CHEDI) อาจารย์ผู้ควบคุม
วิทยานิพนธ์ : รศ. สมคิด จิระทัศนกุล และ รศ. เสนอ นิลเดช. 288 หน้า. ISBN 974 – 464 – 167 - 3

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชศรัทธาต่อพระมหาธาตุเจดีย์ที่เมืองนครปฐมโบราณ ซึ่งทรงเชื่อว่าเก่าแก่และมีขนาดใหญ่โตที่สุดในสยามประเทศ จึงโปรดเกล้าให้ดำเนินการบูรณะ ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ตามพระราชประสงค์ และในที่สุดทรงพระราชวินิจฉัยให้สถาปนาพระมหาธาตุเจดีย์แห่งแรกของสยามให้มีนามว่า “พระปฐมเจดีย์” อันมีนัยหมายถึง พระมหาธาตุเจดีย์แรกคั้งพระพุทธศาสนาในสยามประเทศ และด้วยเหตุผลที่ทรงเล็งเห็นความสำคัญในการสืบค้นทางประวัติศาสตร์จึงทรงเน้นย้ำความสำคัญของพระปฐมเจดีย์โดยการอธิบายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับความรู้ทางพุทธศาสนาอย่างรอบด้าน เพื่อใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนความคิดและความเชื่อที่มีต่อพระปฐมเจดีย์มาโดยตลอด ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้เป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่นำมาใช้อธิบายความเป็นมาอันเก่าแก่ของพระปฐมเจดีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้คำอธิบายดังกล่าวกลายเป็นพลังทางความคิดที่ส่งอิทธิพลออกไปอย่างกว้างขวางในเวลาต่อมา ความเชื่อที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีต่อพระปฐมเจดีย์ ยังเป็นแรงบันดาลใจของแนวความคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมด้วยระบบสัญลักษณ์ ซึ่งปรากฏรูปธรรมดังนี้

๑. แนวความคิดในการย้อนกลับไปสู่พุทธบัญญัติซึ่งสอดคล้องกับความหมายของ “พระปฐมเจดีย์” กล่าวคือ ความเชื่อเกี่ยวกับพระบรมธาตุและพระบรมธาตุเจดีย์ที่มีปรากฏหลักฐานในประวัติศาสตร์การเผยแพร่พุทธศาสนาตามคัมภีร์มหาเวศ ลังกา ได้ถูกนำมาเชื่อมโยงกับแนวคิดในการออกแบบเพื่อสื่อความหมาย ปฐมเจดสถาน โดยอธิบายได้จากคติความเชื่อเกี่ยวกับพระธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ ธรรมเจดีย์ และอุเทสิกเจดีย์ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการออกแบบแผนผังและองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของพระปฐมเจดีย์

๒. แนวความคิดในการสื่อความหมายของพระปฐมเจดีย์ด้วย “สัญลักษณ์ธรรมจักร” กล่าวคือการค้นพบจารึก คาลา เข รมมา ซึ่งเป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพุทธศาสนาในบริเวณพระปฐมเจดีย์ถือได้ว่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อแนวความคิดของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการวิเคราะห์ ศึกษาค้นคว้าเชื่อมโยงกับความรู้ทางพุทธศาสนาให้นำไปสู่แนวคิดและกระบวนการออกแบบแผนผังตลอดจนที่ว่างทางสถาปัตยกรรมเพื่อสื่อความหมายของ “สัญลักษณ์ธรรมจักร”

จากแนวความคิดที่เริ่มต้นโดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนำมาสู่กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมเพื่อสื่อความหมายด้วยรูปสัญลักษณ์ “ธรรมจักร” ดังกล่าวนี้นี้ ได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดในการสร้างความหมายให้แก่พระปฐมเจดีย์อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นพระปฐมเจดีย์จึงมีความหมายเป็นพระมหาธาตุเจดีย์แรกคั้งพุทธศาสนาในสยามประเทศและเป็นศูนย์กลางแห่งการประดิษฐานพระพุทธรูปในดินแดนสุวรรณภูมิอย่างแท้จริง

K 43262007 : MAJOR : HISTORY OF ARCHITECTURE

TE 167097

KEY WORD : PHRA PATHOM CHEDI / SYMBOL / THE DESIGN CONCEPT

PEERAPAT SUMRAN : CONCEPT AND SYMBOLISM IN THE ARCHITECTURAL DESIGN
OF PHRA PATHOM CHEDI. THESIS ADVISORS : ASSOC. PROF. SOMKID JIRATATSANAKUL AND
ASSOC. PROF. SANER NILDEJ. 288 pp. ISBN 974 - 464 - 167 - 3

King Mongkut had deep faith in Mahathat Catiya which was discovered at Nakhon Pathom. He believed that it was the most ancient and the biggest chedi in Siam. Because of this significance above, The ancient chedi was under reconstruction in the reign of King Mongkut and given the name "Phra Pathom Chedi" which is meant the first buddhist stupa in Siam. He emphasized to describe the close relation between historical evidences and buddhist knowledge towards belief in Phra Pathom Chedi. This concept was assumed to be the effective way to describe ancient history of Phra Pathom Chedi. Consequently, this historic description could create later an influent power of thought in a wide extension. Moreover, The belief of King Mongkut towards Phra Pathom Chedi could give an inspiration in symbolic architectural design and a symbolic meaning as the following:

First, The concept of reversal to Buddhacetiya which agrees with the meaning of "Phra Pathom Chedi", the belief in Buddha relic had an historic evidence in propagation of Buddhism according to Mahavong Sri Lanka was be connected with the concept of design. It was designed for meaning of Pathamacetiya - the first monument of the Buddha. This concept can be explained by the belief and faith in Dhatusetiya Paribhogacetiya Dhammacetiya and Uddesikacetiya. It was conformable to designed process and architectural elements of Phra Pathom Chedi.

Second, The concept in architectural symbolism of Phra Pathom Chedi by using Dhammacakra. The discovery of inscription - ye dhamma, which is the most important doctrine of Buddhism at Phra Pathom chedi could be assumed to be the important historical evidence. Because of this inscription, King Mongkut was influenced in analyzing the connection between buddhist knowledge and designed process.

From the King Mongkut's concept to architectural designed process for meaning with Dhammacakra symbol, it was shown that Phra Pathom Chedi had evidently a concrete meaning. So, Phra Pathom Chedi was meant to be Mahathatcetiya when Buddhism was first establishment of Buddhism in Suwannapumi. It could be concluded that "the design concept and symbolism of Phra Pathom Chedi" had a great accomplishment.